

Enne kui Raplast sai linn

Eha Palm

**Ja siis sõitsime kaugele
kohe - Raplasse**

2018

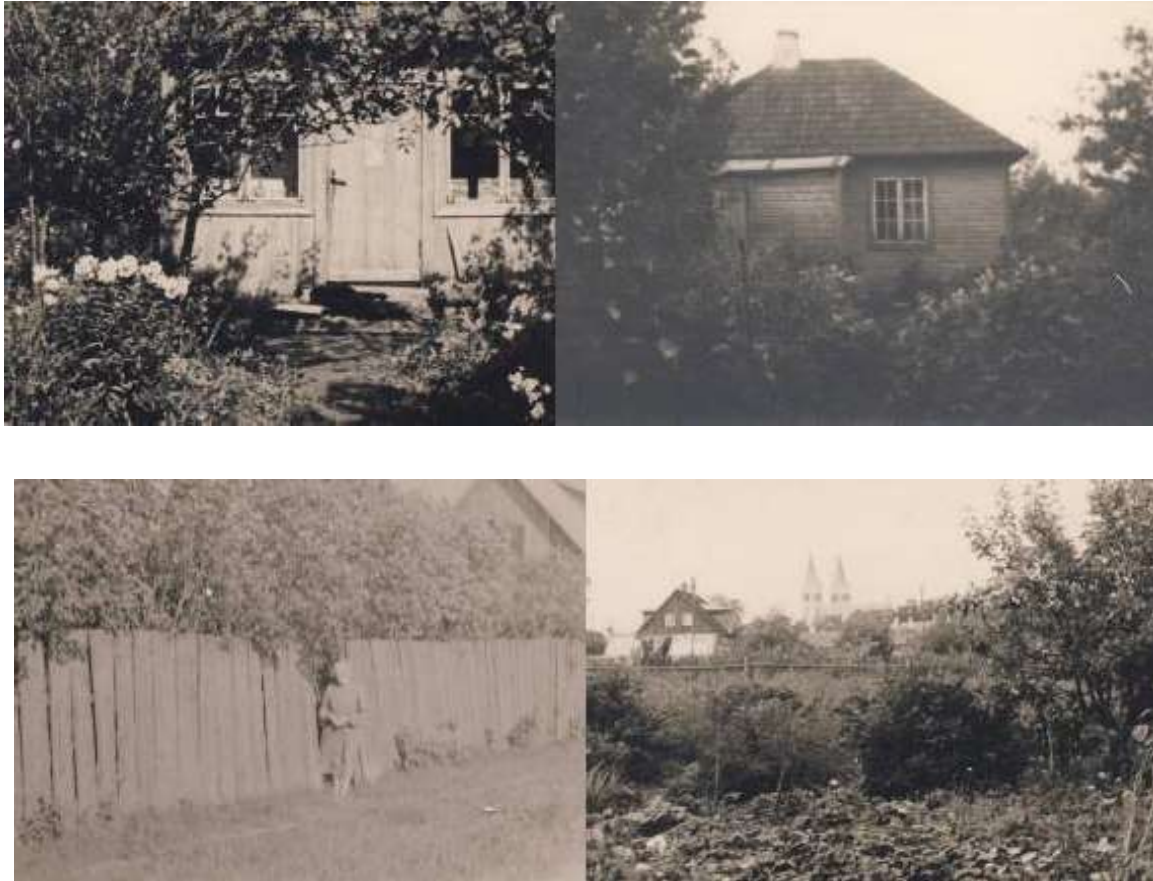
Ja siis sõitsime kaugete kohe - Raplasse

Nii allkirjastas minu isa albumis selle pildi. Tänapäeval kõlab see lause ehk kuidagi kummaliselt, kuid 1959.aastal oli sõit Tallinnast Raplasse kitsarööpmelisel ühe 1,5-aastase lapse jaoks tõesti pikk ja kaugeltki mitte igapäevane reis.

Sõitsime tädi Julie ja onu Peeter Käsperi ehk vanaema õe ja õemehe juurde, kes elasid Raplas aadressil Jõe 21.

Maja oli (isa jutu järgi) kunagi ehitatud suvilaks. Majas oli veranda, tuba, mida kütta ei saanud ja köök. Hiljem ehitati juurde väike kamber, millele hakkas sooja andma pliidi soemüür ja nii sai edaspidi majas aastaringselt elada. Elektrit ei olnud ja nii käis minu isa hommikuti lähedal asuvas Teeninduskombinaadis habet ajamas.

Ilmselt asusid Julie ja Peeter Käsper majja 1935. aastal (või siis 1934. aasta lõpul), sest aastatel 1932-1934 elasid nad Leedus, kus Peeter Türi Paberivabriku töölisena aitas Kaunase lähedal uut paberivabrikut käivitada. 1935. aasta suvel on aga neile saadetud postkaart juba Raplasse, kus aadressiks „Rapla, oma maja“ ja pliatsiga juurde kirjutatud „jõe ääres end. Peetsi maja“. Krunt oli olnud hiigelsuur ja nii jagati see edaspidi mitmeks. Kas sellele ehitati 2 või 3 maja, seda ma ei oska enam öelda, kuid Saagas olev 1939. aasta elanike registreerimise raamat annab aadressiks Jõe 13.

Et ma oma esimesest Raplas käigust midagi mäletaksin, seda on muidugi palju tahta. Kuid sealt alates kuulus Rapla veidi üle 10 aasta kindlalt minu suvede juurde. Kui elasime Tallinnas, siis sõitsime rongiga. Tavaliselt külastasime nii tulles kui minnes ka Jaama tänava ja Viljandi maantee nurgal olevat Jaama poodi. Ja see pikk tee alevi keskele... . Seda teed sai sõidetud nii bussiga kui ka jalgsi käidud. Kui juba Haapsalus elasime, siis tulime Tartu bussiga (hommikul pidi kell 5 sõitma hakkama ja see polnud just tore). Bussijaam oli siis minu mäletamist mööda Mahlamäel. Igatahes tean, et tulime bussilt maha ja siis tuli lastepark, kus sai ronida ja liugu lasta. Edasi hakkas paistma tuletõrje maja ja siit polnud Jõe tänav enam kaugel.

Tädi Juliel ja onu Peetril oli koer Naki, keda ma esimestel aastatel pelgasin, kuid hiljem sai ta mulle suureks sõbraks. Kahjuks pääses ta 1960-ndate aastate lõpul ühel päeval aiast välja ja jäi auto alla.

Huvitaval kombel ei mäleta ma kitse, kuigi minuealised raplakad, kellega ma hilisemas elus olen kokku puutunud, teavad tema olemasolust.

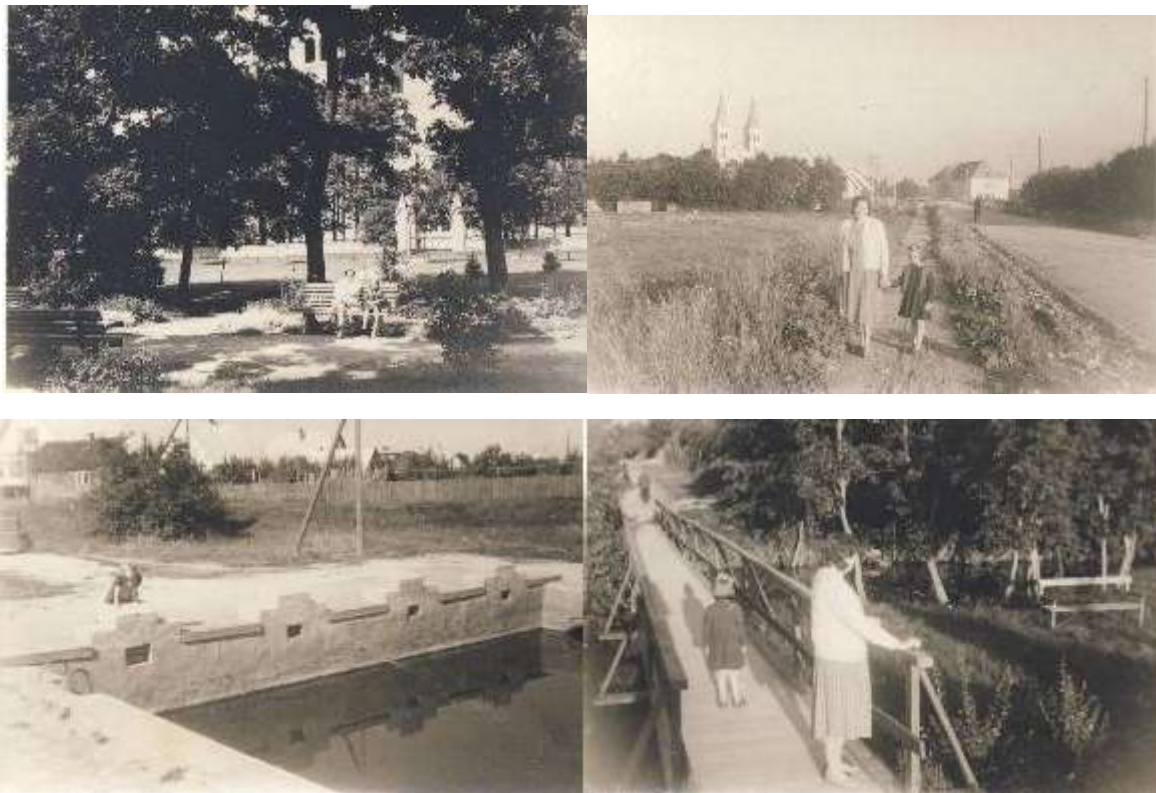
Päris esimene enda mälestus on aastast 1962, kui ma jõkke kukkusin. Tädi Julie maja taga oli kohe jõgi – tagumisest väravast välja („rooside allee“ vahelt läbi, mis tegelikult olid kahel pool teed kasvavad kibuvitsad) ja seal olid astmed, mis jõkke

viisid. Ju ma siis kätega vees solistasin ja ühel hetkel olingi peadpidi vee all. Õnneks olid täiskasvanud lähedused ja said mul seelikusabast kinni.

Mängukaaslasi mul Raplas ei olnud – olin vaikne ja omaette hoidev. Liitigi armastasin väga lugeda ja tädi Julie juures oli vanu raamatuid, mis mulle suurt huvi pakkusid. Kui vähegi sain, siis lipsasin jälle tuppa. Aga alati oli kohe kohal ka tädi Julie, kes imestas: „Laps toas! Laps ei ole kunagi toas, laps on alati õues!“ ja nii ma jälle välja läksin. Kolasin jõe kaldal või lamasin aias ja vaatasin pilvi. Kui huvitavaid kujusid neist moodustus!

Eks me Raplas käisime ikka ringi ka – poes, postkontoris, sööklas, kirikus ja jalutasime siin-seal.

1964. aastal (olin siis 6-aastane) Rapla raudteejaamas rongi oodates sattusime televisiooni. Ise ma seda selgelt ei mäleta, kuid mu isa on selle päevikusse kirja pannud nii:

„Jaamas sattusime televisiooninäitlejateks. Oli laupäev, 1.august ja järgmisel päeval raudteelaste päev. Kuna ka Rapla jaam on üks eesrindlikke, olid filmimehed kohal, filmiti jaamaesist, vagunite haakimist ja ooteruumi. Ja ootajaid, lauadele pandud lilli ja ajakirju. Ja seal sattusime ka meie filmile.

[2. august] Rapla filmilõiku näidati saates „Aktuaalne Kaamera” – seal oli Tapa jaam, Tallinn-Väike ja lõpuks Rapla. Näe, ongi jaamaesine, rong tuleb Virtsust, haagitakse vaguneid juurde. Jaamaesisel oleme vist ka meie, kuid see läheb nii ruttu. Näidatakse jaamaülemat ja siis ooteruumi oma loosungitega. Siin oleme meie – vanaema, sina ja mina hästi näha, sest oleme esiplaanil kohe suurelt. Meie kõrval on laud lilledega ja loetakse ajakirju.”

Isa jutustusest mäletan veel, et olime olnud jaama ooteruumis, kui äkki läks saginaks. Laudadele hakati asetama ajakirju ja lilli ning siis selgus põhjus – televisioon on kohal.

Onu Peeter suri vist 1963. aastal. Igatahes üksi tädi Julie jõud enam sellest suurest aiast üle ei käinud (ta oli siis juba 87-aastane). Nende poeg oli oma ajal asunud teele Hispaania kodusõtta ja jäänud teadmata kadunuks. Meie pere oli linnastunud ja aiapidajaid meist ei olnud. Käidi küll aeg-ajalt abiks, kuid sellest jäi väheks. Nii vormistas tädi Julie enda hooldajaks Taivo Kuusingu.

Metsistunud aed sai korda. Maja ees polnud enam küll kahel pool teed lillepeenraid, vaid kartulipõld, kuid kartuliõied on ju väga kaunid. Aeda kerkis kasvuhoone. Lisaks olid mesitarud.

Minu isa meenutas ikka, kuidas tema 90-aastane tädi tuli talle säravi silmi vastu lausega „Kas sa ka tead kui tore on mootorrattaga sõita?“ Kui Taivo (või tema vend?, abiks käis ju terve Kuusingute pere) oli küljekorviga mootorrattaga maja juurde sõitnud, siis arvas isa, et tädi ronib korvi, kuid kus sa sellega. Hoogsalt istus tädi Julie kaksiratsi tagaistmele ja sõit sauna läks lahti. Tädi Julie oligi väga vitaalne inimene. Igal hommikul ja õhtul, nii kaua kui vähegi kannatas, kastist ta end üleni jõkke, aga talvel valas end veega üle. Ta tunnistas üksnes vesiravi vastavalt sellisele raamatule nagu „Minu testament tervete ja haigetele. Weega arstimise õpetus“.

Seda ootamatult tabas meid 1970.aasta veebruari algul telegramm teatega tädi Julie surmast. Mäletan, et matuste päev oli väga külm ja haua äärest mindi aeg-ajalt surnuaia majja end soojendama.

Suvel käisime veelkord Raplas ja puhkasime jalgu vanas majas. Mäletan, et eelmisel suvel oli vanaema rääkinud pööningul olevatest raamatutest ja nii kibelesin kangesti sinna. Vanaema aga ütles, et see maja ei kuulu meile ja võõras majas ringi kolada pole ilus.

Kuusingud olid väga sõbralikud ja lahked. Meid kutsuti ikka suvel Raplasse. Järgmisel suvel käisimegi ja vanaema jäi siis veel mõneks päevaks Kuusingute juurde.

Üks mälestus veel augustist 1970. Tol korral vist sõitsime üksnes Raplast läbi. Igatahes mäletan, et buss peatus Mahlamäel. Sel päeval toimus ajalooline korvpallimatš Tallinna Kalevi ja USA vahel.

Bussijuhtidel oli väike kaasaskantav televiisor ja just seal lülitasid nad selle sisse (uskumatu, et selline asi sel ajal olemas oli, aga võin kinnitada, et oli küll). Mina istusin ühel esiistmetest ja võisin kiigata seda taskuräti suurust ekraani. Pilt hüples, jäi aeg-ajalt seisma ja katkes, antenni sätiti ikka nii ja naa. Bussijuhid panid ka raadio mängima ja nii elas kogu bussitais rahvast mängule kaasa. Isegi sellised spordikauged inimesed nagu mina oma isaga.

Aga edaspidi sattusime me Raplasse juba väga harva. Aia sügavuses asunud vana maja lammutati ja olemasolevale(?) vundamendile ehitati uus. Hiljem kerkis suurem maja tänavale lähemale. Krunt läks headesse kättesse.